

АЊСНЫ АШЬХААЗАРА

Қырҧтәылатәи ССР ақыҭнхамҩа аминистрра
Аҧснытәи АССР ақыҭнхамҩа аминистрра

М. Т. ББАЖӘБА.

АҦСНЫ АШЬХААЗАРА

№ 9

15868

Аҧснытәи аҳәынҭқарратә шәкуҭыжьырҭа
Аҟуа — 1958

ИААЗЫРҚЬАҒНЫ, АҢСЫНТӘЫЛАН АШЬХААЗАРА АРҒИАРА АҬОУРЫХ АҚНЫТӘ

Аҧсынтәылан географиатәла иахьыҟоу аҭыҧ зеиҧшроу ала, Амшын еиқуа аҧшаҳәа аҕтәи ацәаакыратә субтропикақуа рцентр акуны иҟоуп. Қавказтәи ашьхарҧрақуеи уи аганқуа рышҟа иаҟуҟьақуо ашьхақуеи Аҧсынтәылан ацәырыхьчоит аҩадатәи-амрагыларатәи ахьҭа хьшәашәа зҕоуи аарҩара аазго, ицоу аҧшақуа рҟнытә, ахьҭақуа аныҟоу аамҭазы Амшын еиқуа иахылҭуеит меигзарахда аҧхаратә запасқуа. Ацха аазышьҭуа аҭиаақуа ибеиаҙаны иахьыкуиааyа аҧшаҳәақуеи аиҩхаақуеи хыҧхьаҙарала ирацәаны рыҟазаара уаҳа назҭахыҭцәҟьам ҧсабартәла-ихьчаны иҟоу аҭагылазаашьақуа ҟарҭоит ашьхааҙара инарҭбааны арҕиаларазы.

Аҧсынтәылан жәытәнатә аахыс ашьхааҙара иаҕуп. Уаҩы ихшыҩзышьҭра азикратәы иҟоуп, иаҳҳәап, абри еиҧш иҟоу аҭоурыхтә факт. Ҳара ҳ-ера аанҙатәи IV-тәи ашәышыкусазы, абырзентә полководец Ксенофонт, хыҧхьаҙарала ирацәаны иҟаз арқуа хадас дрыманы шьҭахьҟа ихьатцны Аҧсынтәылан иалсны ианцоз, иҩуан абас: «Уаҟа уаҩы ишимбацала ирацәаҙаны иҟан ашьхымза гуарақуа, насгьы ацха зфаз аибашьыҩцәа зегьы ршьапы изыкугыломызт.»

Аҧсынтәылан азыҳәан жәытәнатә аахыс ацхеи ацәеи аекспорттә ҭак ду рыманы иҟан. Аныҟуаҩ Ж. Шарден (XVII ашәышыкуса) иҩуан, Каффантәи Ҭаҭартәыланҟа асуднокуа (аҧбакуа) иргоит аҧсуа цха, уаҟа уи ацхеи арыци ирылхны иҟарҭоит иҵьбараҙоу арыжәтә.

1750-1762 ашыкусқуа рзы Амшын еиқуа аҧшаҳәақуа рҕы ахуҳахуҭра зеиҧшраз еилызкаауаз М. Пеисонель излеиҳәо ала, Аҧсынтәылан иалганы иргон «ирацәаҙаны ацәа», аҭыҧан инхоз ауаа зынҙаск имариаҙаз аху ала ирымырх'уаз, абри абзоурала ахуҳахуҭцәа беиахон.

Ирдыруа агеограф С. Броневскии 1823 шыкусазы аҧсуа цха ахаҭабзиара зеиҧшроу иахҳәааны абас иҩуан: «Мыцху иналкааны азгуаҭара иаҧсаны иҟоуп аҧсуа цха... Аҩнуҭҟа еиҧш адәныҟагьы уи аҧштәы ихыблааушәа ауп ишыҟоу, ацәеи ацхеи кристаллтәны иҟоу акы еиҧшҭцәҟьа акуп ишыҟоу, агьама уаҩы игу иахуаратәы иҟоуп, афҩы лаҳа-лаҳауеит... Абжьааҧнытәи ацха ҟазшьас иамоу ачабра, уи еиҳа имачны ауп ишамоу... Аҧснытәи жәлар рааглыхраҕы ибеиҙаны иаадрыхкуо ируакыуп ацхеи ацәеи».

Аҧсуа цха иамоу акыр иаҧсоу ахаҭабзиарақуеи Аҧсынтәылан иқунхоз аўаа ашьхааӡара бзиа ишырбози ртәы азгуарҭон жәпаҩык егьырҭ авторцәагьы XIX-тәи ашәышықуса азтәи 30-тәи ашықусқуа раан, аҧсуа цха ахаҭабзиара зеиҧшроу ҵьашьауа, Ф. Тарнау игуаларшәамҭақуа рҽы иҩуан абас: «Уаҳа назҭахытҵәҟьам ацха аарышьҭуеит ашьхаратә ашьхақуа... Уи афҩы мцхуӡа илаҳа-лаҳауеит, ишкуакуоуп, ашьақар ххы аҟара иагьаагымхо иҧуҧуоуп, насгьы аху ҳаракӡаны иршьоит.»

«Аҧсынтәылан ақыҭа нхамҩа азыҳәан» ҳәа еилкаамҭақуа рҽы 1868 шықусазы А. Пахомов иазгуеиҭон, ашьхаратә гуҧ Куҽба ҳәа изышьҭаз, зыҟны 50 рҟынӡа ҭӡы ыҟаз, аҽы 20 нызқь раҟара шьхымӡақуа ыҟан.

Пицундатәи аокруг аҟнытәи ақыҭақуа 9 рҽы, ихарҭәаам адырракуа иҟаз рыла, 1872 шықусазы иҟан 7.666 ашьхымӡаҭрақуа.

Н.фон-Дерфиз иҩуан, аҭәаҭлақуеи ашәҭқуеи меигӡарахдаҭәҟьа иахьыҟаз абзоурала Аҧсынтәылан инхоз зегьы егьаарыгымхо ашьхааӡара иаҽын ҳәа; иҟан анхамҩақуа, 600-800 рҟынӡа ашьхымӡақуа змаз.

Октиабртәи асоциалисттә революциа дуӡӡа ашьҭахь, ҳара хтәыла зегьынҵьара аҟны еиҧш, Аҧсынтәылан ашьхааӡара ишҽиац аҽиара иаҽыуп. Ақыҭа нхамҩа абри аусхкы акыр шаҭанак'уа атәы уаҩы ибоит, 1919 шықуса апрель мзазы, В. И. Ленин инапы аҭаҩны Асоветтә еиҳабыра иахьаҧнаҭаз ақуҭара ҷыда, ашьхааӡара ахьчаразы.

Ацха инарҭбааӡаны рхы иадырхуоит акырӡа иаҧсоу фатәтәны излаҟоу ала, насгьы ихушәтәыгоу аалыҭны излаҟоу ала, ацәа рхы иадырхуоит ааглыхра аусхкқуа акырҵьара рҟны, акыр зҭазк'уа аӡаны иахьыҟоу аҟнытә. Ацәа, иара убасгьы ашьха ашҳам еихьӡарала ахархуара азыруеит амедицинаҽы.

Аҧсынтәылан ашьхааӡара есааира изызҳауа аҽиара аиуеит аколнхарақуеи асовнхарақуеи' рҽы, иара убасгьы аколнхацәеи, аусуцәеи, аматҵура иалоуи рҭыӡҭыҧтә участкақуа рҽы.

Уажәы ашьхааӡара ҽиоит ҽыцла, культуратә шьаҭала. Баша еихаргуагуа иҟаҭаз ашьхымӡарҭақуа рҟнытә ашьхатә ҭаацәарақуа иинаргоит ибзианы иҟаҭоу ашьхымӡарҭақуа рышҟа. Ашьхагуарақуа рҟны аусура мҩаҧаргоит анаука иамоу акуҽиарақуеи ақыҭа нхамҩа аҽтәи аҧхьагылаҩцәа рҧышәеи рышьаҭала. Абарҭқуа иагьалдыршоит ацхеи ацәеи еиҳа ирацәаны раиура.

АБАҲЧААӠАҨЦӘА РЫЦХЫРААҨЦӘА, АМҬӘЫЖӘҨА ЗМАҚУОУ

Ашьхақуа аҭак ду зрымоу ацхеи ацәеи раиура ахьалдыршо адагьы, урҭ, ақыҭа нхамҩатә культурақуа рырбыбкраҽгьы акырӡа рыҭарк'уа ауп ишыҟоу. Адгьылаҽы еиҳа инарҭбааны аҽиара зманы иҟоу аҭиаақуа рахьтә 80 процент раҟара иагьаарыгымхо ахуачамаҷақуа идырбыбк'уа аҭиаақуа ракуны иҟоуп. Аҭиаақуа жәпакы ашьхақуа рыла мацароуп рырбыбкра злалшо.

Ашәырҭлақуеи аиагодатә культурақуеи — аҭәа, аҳа, аца, абҳәа, абрикос, атама, амалина, смородина, аҭыҭндра уҳәа убас жәпакы егьырҭгьы рҽаҩра беиа беиқуа раиура залшом абаҳчарақуа рҽы иазхаша раҟара ашьхақуа рхыҧхьаӡара ыҟамкуан. Ашьхақуа иара убасгьы ахырҳага ду рыланы иҟоуп алимонқуеи, апатырқалқуеи, атунги, феихоаи нас егьырҭгьы, ҳара хреспубликаҽы инарҭбааны иаадрых'уа асубтропикатә культурақуа рҽаҩра беиақуа иара убасгьы ахырҳага ду рыланы иҟоуп алимонқуеи, апаҳәан ауп ашьхақуа изрышьҭоу «абаҳчааӡаҩцәа рыцхырааҩцәа, амҭәыжәҩа змоу» ҳәа.

Аҧхьагылара змоу аколнхарақуеи асовнхарақуеи рҧышәала уаҩы ибартәы излаҟоуала, ашьхааӡара акырӡа зҭазк'уа арезервқуа ируакны иҟоуп аҽаҩра ашьҭыхразы. Иарбанзаалакь ааглыхратә баҳчаҽы ашьхагуара рыҟаҭара, уажәы ҳазҭагылоу аамҭазы зда ҧсыхуа амам агротехникатә усмҩаҧгатәны иҟоуп.

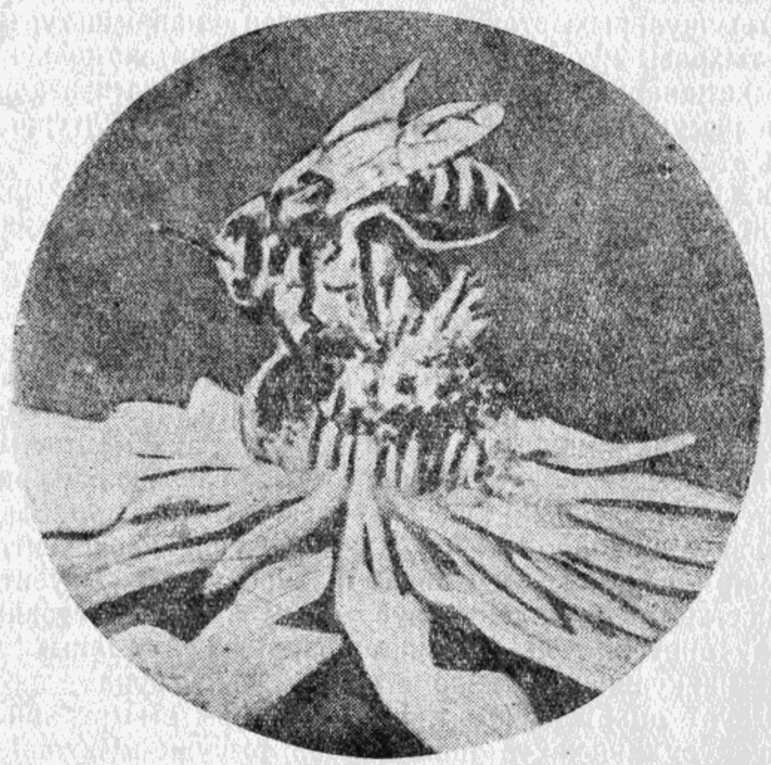

Аҧсуа шьха ашәҭаҽы

Америкатәи иаалукааша ашьхааӡаҩ Амос Ивес Рут «Ашьхааӡара аенциклопедиа» ҳәа зыхьӡу ишәҟуаҽы, адунеитәи ашьхааӡаратә литератураҽы рҽиамҭа дуны иҟоу аҽы адырраҭарақуа жәпакы ааигоит, ашәырҭлақуеи нас егьырҭ акультурақуеи рырбыб-

краҿы ашьхақуа анырра иҟартҷо атәы аазырҧшқуо. Уи иҟаитҷо адырратарақуа изларҳәо ала ашьхақуа иҟартҷо арбыбкра иаанашьҭуеит абарҭ реиҧш иҟоу алтҷшәақуа: абҳәазы — ирбыбкымкуа иҟаз ашәҭқуа 3,8 процент роуп ашәыр иаарышьҭыз, ашьхақуа иандырбыбк ашьҭахь — 13,2 процент.

Ашьхақуа иандырбыбклакь аминдаль иаанашьҭуа аҿаҩра иартәоит гектарк аҟнытә 9 тоннак рҟынҙа, абри аамҭазы ашьхақуа ахьыҟам абаҳчақуа рҿы гектарцыҧхьаҙа ирауа аҿаҩра иартәо 0,3 тонна ауп.

Ашьхақуа иара убасгьы акырҙа ирыздырҳауеит аклевер, еспарцет, алиуцерна нас егьырҭгьы иреиуақуоу акультурақуа рыжәлақуа раиура.

Уажәы, аколнхацәеи, аколнхаратә қыҭа аҟнытәи ахандеҩцәа зегьи, асовнхарақуеи МТС-қуеи русзуҩцәеи ақыҭа нхамҩа аусхкқуа зегьы иаақуртҷәиааны рышьҭыхра алыршахарц Акоммунисттә партиеи Асоветтә еиҳабыреи ааҧхьара аныҟартҷо аамҭазы, иара убасгьы атҷак ду аманы иҟоуп ашьхааҙара. Ҳара хреспублика аҟнытәи аколнхацәеи ақыҭа нхамҩа аусзуҩцәа зегьи рзы уснагҙатәны иҟоуп адгьылқуаарыхырҭақуеи абаҳчақуеи иаарышьҭуа аҿаҩрақуа рышьҭыхразы иҟоу арезервқуа зегьы инхарҭәаатҷәҟьаны ахархуара рзыҟатҷахарц. Абри гуҭакыс иҟатҷаны иахьынҙазалшотҷәҟьа ахархуара рзыухароуп ашьхақуа ақыҭа нхамҩатә културақуа рырбыбкразы.

Ацхеи ацәеи акыр ыҟаны раиура иара убасгьы ицхыраагҙаганы иҟалоит ауаҩы иифо акыр иаҧсоу аалытҷқуеи ааглыхразы аҙеи раиура азырҳаразы.

АДУНЕИАҾЫ ИРЕИҦЬҚУОУ

Ҳара хреспубликаҿы иҟоуп адунеиаҿы иреиҧьқуоу ашьхажәлақуа: аҧсуатә, агыруатә, аимереҭтә, ашәантә.

Аҧсуа шьха иамоуп реиҳа иҳаракыу анхамҩатә-хырҳаратә ҟазшьақуа, насгьы адунеиаҿтәи атәылақуа жәпаҷьара рҟны ирдыруеит. Ҳара ҳашьха ашьхаҳаракыратә ҭыҧ уадаҩқуа рҭагылазаашьақуа ирнаало иҟоуп, ахьҭа ҕуҕуала иачҳауеит, абжьаратә-аурыстә шьха атҷкьыс еиҳа инахараны иҧыруеит ахьҭа аныҟоу, насгьы ацхаҟатҷаразы аус ауеит анаҟуа ахатәаны ианыҟоуи ақуа анауеи. Ари ашьха алшара ҕуҕуа аманы аҿаанарҧшуеит, иаакуршаны 7 километрак атерриториа иатҷанак'уа аҟны иҧыруа ацха еизнагоит, абри аамҭазы егьырҭ ашьхажәлақуа иреиуақуоу ашьхақуа шамахамзар рыкуша-мыкуша иатҷанак'уа атерриториа 3 километрак иахысуам аҳәразы.

Аҧсуа шьха иамоуп аҟазшьа бзиақуа жәпакы. Еиҳараҙакгьы акратҷанак'уа иҟоуп иазгуаҭазарц аҭыҧантәи ашьха ац иауны аҟазаара. Нектар ҳәа изышьҭоу (ацха злытҷуа) аизгара иазкыу ашьха ац, аҧсуа шьха иамоу еиҳа иауыуп адунеи аҟны ирдыруа егьырҭ ашьхақуа раасҭа. Уи аура 7,2 миллиметр

ыҟоуп. Абри, ашьхақуа ирылнаршоит анектар ирласны аизгара адагьы, анектар инагулахалаҙаны излоу ашәҭқуа уи рылхрагьы.

Ишьақургылоуп, аҧсуа шьха иаанашьҭуа аалытҷ абжьаратә-аурыстәиқуа раасҭа 30 — 40 процент рыла ишеиҳау, ишдыру еиҧш, арҭ ашьхажәлақуагьы, ибзиаҙаны анектар еизызгақуо ракуны иҟоуп.

Аҧсуа шьхақуа «асамҟурҟаҧшьтәиқуа» («красноклеверные») ҳәа ирышьҭоуп, 1916 шықусазы Б. П. Хохлов ишьақуиргылеит, аҧсуа шьхақуа 61 процент аус адыруларацы шрылшо аклевер ҟаҧшь аҟны, абри аамҭазы краинтәи, картәи, украинатәи, италиатәи, ариолтәи ашьхақуа аклевер ҟаҧшь аус адулара зылшоны иҟоу 40 процент иреиҳаны залшом.

Еицырдыруа аурыс агроном И. Н. Клинген, Аҧсынтәылантәи иигаз ашьхақуа рҧышәарақуа 1908 шықусазы ианымҩаҧигоз иазгуеиҭон абас: «...арҭ ашьхақуа аҷьышьахутҷәҟьа ҟартҷеит, сынтәатәи ашықусазы 21 десиаҭын ацамҟур ахьылаз арбыбкра имҩаҧаргаз абзоурала иалдыршеит десиаҭынцыҧхьаҙа аҟны иацтҷоу ацамҟур жәлақуа 15 ҧуҭ аиура. Иара абри адгьылқуа зегьы рҟнытә, ажәлазыҳәан аклевер аҭагалара аҟынҙа, ииун мзазы иҭыгоуп десиаҭынцыҧхьаҙа 250 ҧуҭ аҭәа».

Ашьха шаҟа ац ауыу аҟара, асамҟур ҟаҧшь ашәҭ, иауны матрашәа иҟоу, аҟнытә еиҳа еиҳаны анектар алцәыцәаара алшоит, насгьы ацамҟур ахьылоу аҭыҧ еиҳа лассы-лассы гуаҧхарала иаҿцааауа иалагоит. Наҟ-ааҟтәи абри аимадаратәы ҭауа, Дарвин дазкылст абри еиҧш иҟоу алкаа — ашьха ац аура азырҳареи ацамҟур ҟаҧшь матрашәа иҟоу ашәҭқуа раура армаҷреи, ашьхақуеи ацамҟури рзы хырҳага аланы иҟалоит, инартҷаулаҙаны итҷәахыу анектар ашьхақуа инагҙатҷәҟьаны ахархуара азыуреи ацамҟур ахьылоу ашьхақуа неиуа, насгьы идырбыбк'уа аҟатҷареи алыршахоит ҳәа.

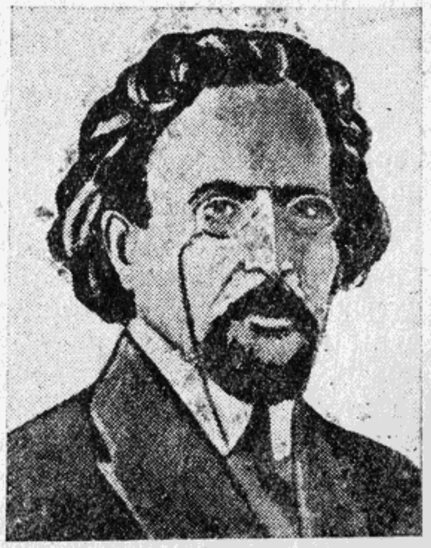

Константин Александр-иҧа Горбачов

Аурыстә шьхааҙараҿы иалукааҙаша аусзуҩцәа изныкымкуа иазгуартҳахьан аҧсуа шьха аҟазшьа бзиаҙақуа иамақуоу ртәы.

Идырыу кавказтәи ашьхааҙаҩ К. А. Горбачов 1906 шықусазы, аҧсуа шьха, ицәышәшәыу ашьхажәла иахшьало, уаҳа назҭахытҷәҟьам ахушьара аиҭеит уи иаалкаатҷәҟьаны

ҭынч аҟазаара бзиа иахьабо, аусура бзиа иахьабо, ашьхаҟуа ранацәа рхылҭ ахьырацәахо, ахьҭа ахьырчҳауа азы.

Егьырҭ ашьхаҟуа раасҭа аҧсуа шьха аҧыжәараҟуа иамоу ртәы азгуарҭахьан, ҳара ҳтәыла аҟнытәиҟуа реиҧш, аҳәаанырцәантәиҟуагьы назлоу иалукааша анаука аусзуҩцәеи ашьхааӡара аусзуҩцәеи зегьытцәҟьа иагьаарыгымхо. Ашьхааӡараҿы акыр зҭазк'уаны иҟоу усумҭак аҧшаара уадаҩуп, ма ани ма егьи аганала, аҧсуа шьха иаалукааӡаша аҟазшьаҟуа ртәы зымҳәоны иҟоу. Абар 60 шыҟуса инареиҳаны иҭуеит адунеи аҿтәи ашьхааӡаҩцәа аинтерес азыҟаҭаны иалацәажәоижьҭеи аҧсуа шьха азҭаатәы.

И. Б. Силин 1912 шыҟусазы Ҟазахсҭанҟа игеит аҧсуа шьхаҟуа ранацәа ҧшьба. «Арҭ ашьхаҟуа, иаалукаартәы аалыҭ аазышьҭуа, — ҳәа иҩуан уи, — кавказтәи ашьхажәлаҟуа ранацәа раиура аинтерес ду аманы иҟанаҭеит: 1914 — 1915 шыҟусҟуа рзы, иара уаҟа ашьхаҟуа ранацәа раиура инаваргыланы, кавказтәи ашьхаҟуа ранацәа хыҧхьаӡарала ирацәаны ирауратәы аусҟуа еиҿкаан».

1902 шыҟусазы америкаа Гагрантәи иргеит ашьхымӡаҟуа раҧхьатәи рпартиа ду. Уиашьҭахь, Аҧснытәи араионҟуа рҟынтә урҭ иааиҧмырҟьаӡакуан ирауан аҧсуа шьхаҟуа. Уажә ҳазҭагылоу аамҭазы аҧсуа шьхаҟуа инарҭбаау аҿиара рыманы иҟоуп Америкатәылан.

Америкатәи ашьха ааглыхра знапы алаккуоу (Раухфусс, Бентон, Фостер, Ҷьезан уҳәа егьырҭгьы) изларыхцәажәо ала, егьырҭ ашьхажәлаҟуа рҿаҧхьа аҧсуа шьхаҟуа аҧыжәара ду рыманы рҿаадырҧшит, хуҭакахьала, италиатәи ашьхажәлаҟуа ратцкьыс еиҧьны.

Уажәы аҧсуа шьхаҟуа рзы аҭахраҟуа рацәаны ауп ишыҟау. Аҧсынтәылан иаауеит аешьаратә республикаҟуа рҟнытә еиҧш, иара убасгьы жәлар рдемократиа атәылаҟуа рҟнытәи ашьхааӡаҩцәа, аҭыҧантәи ашьхаратә ашьха цәышәшәы аилкааразы.

Аҧсуа шьха ҟалеит иагьҿион асубтропикатә зона аҳауатә ҭагылазаашьаҟуа раан. Меигӡарахда иҟоу аҟуаураҟуеи, шыҟусыкахьтә 1500 миллиметр рҟынӡа иҟаӡо, аҳауа ацәаакыра дуны иамоуи, ха́зы игоу периодҟуак раан 90 процент рҟынӡа инаӡо, бжьаратәла ашыҟусантәи аҧхарра 13 — 14 градус рҟынӡа итәои, аорганизмҟуа рызҳареи рыҿиареи рзы аспецификара злоу адәныҟатә ҭагылазаашьа ҟартцеит. Асубтропикатә зонаҿы ҳара иҳамоуп еиуеиҧшым атциааҟуа рацәаӡаны, зхаҭарнаҟцәа ауарҟь рацәаӡаны изхылҭуа, зышәҭраан изхылҭуа ибыбышӡа иҟау, ҧштәы рацәала еилоу, ашәҭ дуҟуа анектар инагулахаланы измоу, абас, иаҳҳәап, ацха злыҭуа атциааҟуа — ацамҟур, ахуажәатцла, адаҧатцла, ахьа, алакациа, ачамҳа нас егьырҭгьы.

Асубтропикатә зона аспицификатә ҭагылазаашьа иара анырра ззыҟанатцоз зхатәҷыдараҟуа змаз атциаа беиаҟуа рырҿиара амацара акумызт, уи иара убасгьы ицхыраагӡаны иҟан уаҳа наҭахытцәҟьамкуа аусура зылшо аҧсуа шьха аҟаларазгьы.

Латвиатәи ашьхааӡаҩцәа Аҟуатәи аботаникатә баҳчаҿы.

Аҧсуа шьхаҟуа рзы аҭахраҟуа ахьдуу, насгьы есышыкусааира иахьазҳауа аҟнытә, Аҟуа аҟалаҟь аҟны еиҿкаауп аҳәынҭҟарратә ашьхатә питомник ҷыда, убраҟа ашьхаҟуа ранацәа рылхра еиҿкаауп.

Аҟуатәи аҳәынҭҟарратә ашьхатә питомник есышыҟуса Асоветтә Еидгыла еиуеиҧшым араионҟуа рышҟа идәыҟунатцоит аоригиналра злоу апосылкаҟуа, ашьхаҟуа ранацәа зҭаҟуоу. Ашьхаҟуа ранацәа ахьдәыҟуртцо Асоветтә Еидгыла аҟнытәи еиуеиҧшым ареспубликаҟуа рышҟа мацара акуӡам, урҭ дәыҟуртцоит иара убасгьы Польша, Франциа, Финлиандиа, Даниа, уҳәа егьырҭгьы атәылаҟуа рышҟа. Атцыхутәантәи ахушыҟусаҟуа рыҩнутцҟа иалагӡаны мацара, СССР аҟыҭа нхамҩа Аминистрра анариадҟуа рыла, Асоветтә Еидгыла еиуеиҧшым араионҟуеи, иара убасгьы адунеи аҟнытәи егьырҭ атәылаҟуеи рышҟа Аҧснытәи идәыҟутцоуп 4 нызҟь инареиҳаны ашьхаҟуа ранацәа, 200 пакет инареиҳаны ашьха зхылҭуа акутаҧьҟуа.

Ҳара ҳашьхақуа рзы аҭахрақуа убысҟак идууп аҟнытә Аҟуатәи ашьхақуа рпитомник иалшом урҭ инхарҭәааны рынагзара. Араҟа иҳәазарц азхоуп, 1955 — 1956 шықусқуа рзтәи ҽафратагалантәи-азынратәи асезон аан мацара Аҟуатәи апитомник азаказқуа 8 нызқь аиуит, Чехословакиа, Польша, Албаниа, Румыниа уҳәа егьырт атәылақуа рышҟа аҧсуа шьхақуа рдәықутцаразы.

Украинатәи гуҧҽык ашьхаазаҽцәа, Гагратәи аранон, Бзыҧ акытантәи Бараташвили ихьз зхыу аколнхара ашьха гураҿы ашьхымзақуа ирыхуаҧшуеит.

Ҳара хреспубликаҿы акыр аҿиара амоуп агыруатә шьха, зхаҭабзиаратә ҟазшьақуа рыла аҧсуа шьха даараза иазаангуаны иҟоу. Нхамҽатәла ибзиақуаны ауп ишыҟоу имереҭиатәи, нара убасгьы ашәантәи шьхақуа, ааҧсара рзымдыруа ацха анзараҿы иҧубуазақуоу ракуны, насгьы ақытанхамҽатә культураҡуа зырбыбк'уа ракуны ахьз-аҧша зманы иҟақуоу.

АЦХА ААГАРҬАТӘ БАЗА ИНАРҬБААНЫ АХАРХУАРА АЗУТӘУП

Аҧсынтәылан уаҳа иазҭахытцәкьам ҧсабаратә базаны иҟоуп ашьхаазара мчхара дула аҿиаразы. Излахушьаду ала, Аҧсны иҟоуп 300 нызқь инареиҳаны гектар зцазк'уа адгьылқуа ацха злытцуа, анектар аазышьҭуа — ашьақартә сок ҳәа изышьҭоу злытцуа атциаақуа ахьыкунааруа. Ҳара хреспублика аҟнытәи адгьыл бзиахуқуа рҿы иҟоуп ацха аазышьҭуа еиуеиҧшым атциаақуа 80 рҟынза, убырт рхыҧхьаҙараҟны налоуп: кавказтәи аҭәатцла, ал еиқуатцәа, ашыц, абгызра, акатцахур, ашәч, ахуажәатцла, абиа, риабина, ашьхаражь, держи-дерево, иван-чаи, лабазник, шалафеи, вдовушка, горчица, окопник, одуванчик, кавказтәи ажьынтцәры ҳәа егьырҭгьы.

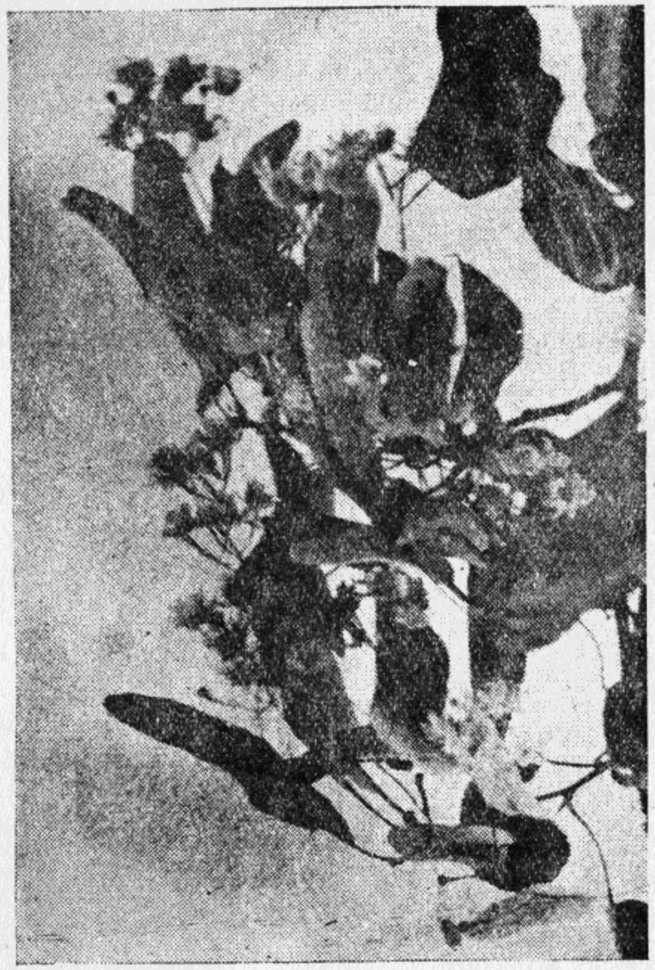

Уаҳа назҭахымкуа, ацха аазышьҭуа, ишәҭуа атәатцла амыхуҭа.

Аҧсынтәылан инарҭбааны аҿиара аманы иҟоуп, анектар беиазаны излоу алакациа шкуақуа. Алакациа бжьаратәла гектарк аҟнытә ацха аалыц иаанашьҭуа иартәоит 1000 — 1500 килограмм. Ацха бзианы иаазышьҭқуо иреиуоуп ацитрусқуа, ашәыр цлақуа, испаниатәи дрок, софара иапониатәи, амушмала, атунг, ахурма, аглициниа, аутратыхтә-баҳчатә культураҡуа — ашьынка, аҟабақ, акарпыжә уҳәа егьырҭгьы.

Адекоративтəи абнатəи циаакуа жəпакы рааму̀акуа еиқумшəакуа иахьышəуа иа̀ахыу а̀агылазаашьакуа ҟарцоит ашықус ахы инаркны а̀ыхутəанынза ашьха аус дыруразы. Ҽафра̀агалантəи-азынтəи аамта̀азы, ашьхааразаразы реиха аамта хьамта ашықусазы ианыҟоу аан, Аҧсынтəылан ишəтуеит 30 инареиҳаны еиуеиҧшым ацха аазышьтуа ат̀иаакуа.

Ҳара ҳреспублика аҟнытəи аколнхаракуеи асовнхаракуеи ирымоуп инар̀бааны иҟоу алшаракуа ашьхааразара ар̧иаразы. Аҧсынтəылан ашьхааразаразы специалистны ентузиастны иҟаз И. Д. Агумаа ихушьадит, ҳара ҳҟны уадафра алацəамкуан иҟазаарцы шалшо 400 нызқь инареиҳаны ашьхымзакуа, ашьхагуаракуа рҿы ибзианы аусура анеиҿкааха аамта̀азы 8 нызқь иреит̀амкуа тонна атовартə цха насгьы 200 тонна инареиҳаны ацəа шықусыкала раиура алзыршо.

Ацха аазышьтуа аресурсқуеи ақыта нхамфатə культуракуа рырбыбкреи рзы шаҟа залшо ала ахархуара рзуразы, ҳəарас иа̀ахыузеи, иа̀ахыуп аус бзианы изуша ашьхакуа. Абри азыҳəан ҳара иҳамоуп уаха наз̀ахытəҟьам алшаракуа, избан акузар ҳара ҳашьхакуа адунеиаҿы иреиҧьзакуоу иреиуоуп.

Иасон Давид-иҧа Агумаа

Аха, еиуеиҧшым ат̀иаа хк беиакуа шықоугьы, Аҧсынтəылан иҟа̀атəу рацəоуп ацха аагар̀атə база ар̧уҧуаразы. Ареспублика аҟынтəи аколнхаракуа жəпакы ахуажəат̀леи, ахьеи, а̀ғəат̀леи анышəтуа аамта̀азы, ааҧынреи аҧхынреи рзы рышьхагуаракуа рымгалар ҧсыхуа рымам Кудр̀теи Бзыҧ̀теи реифхаакуа рҟнытəи а̀ыҧқуа рышҟа. Аха, араҟа ацха еизгара асезон еиха имаҷуп, абри инац̀гангьы ара инеиужьны акуа ауа ианалагалакь ашьха ацхаҟа̀ара̧ы ирҧырхагахоит. Абри азыҳəан ауп уснагзатəны изыҟоу ииаиҧмырҟьазакуан, ааҧынраз̀əиаҧхынтəи насгьы аҧхынра̀ə-ҽафра̀агалантəи аамта̀азы ацха аизгара алыршахар̀тə еиҧш аус аиқуршəара. Абри гу̀акыс иҟа̀цаны, шаҟа залшо ала ир̀бааалатəуп шықусык нызт̀уа аҳаскьынжəлакуа рлат̀ара, ацха аашьтразы ахархуара рзура алшоны иҟакуоу. Абри аҟны ахшыфзышьтра азыҟа̀цара иаҧсаны иҟоуп, ацха аашьтра̧ы акыр иаҧсаны излаҟоуала агречиха алат̀ара. Аколнхаракуеи асовнхаракуеи рҿы еиҿкаатəуп абри акультуразы аҧышəара̀ə-аарыхра̀ə лат̀аракуа, ацха злыт̀уа, насгьы ауафы ифарацы крупа бзианы иҟоу, иара убасгьы араху рзы ҟашəас рхы иадырхуо ачаз раиура алзыршо.

Шаҟа залшо ала ир̀бааалатəуп ацамҟур ҟаҧшьы нас егьыр̀гьы ацха аазышьтқуо акультуракуеи рлат̀ара дгьылқуа. Илау̀ара̧ы алшоит алиуцерна, аесперт нас егьыр̀гьы аҟуджəлатə ҳаскьынқуа, ацха злыт̀уа ат̀иаакуа. Абар̀ акультуракуа рлат̀арала избахарацы алшоит ауснагзатəқуа афа: арахуааразаразы аҟашəатə база аҟа̀ареи ашьхааразара инар̀бааны ар̧иаразы абаза аиқуршəареи.

Иара убасгьы иа̀ахны иҟоуп ашьхагуаракуа рыкуша-мыкуша еѝахазарц алакациа шкуакуа.

АШЬХААЗАРА ҚАХ̀ЦАП АҦХЬАГЫЛАРА ЗМОУ, АХАШƏАЛАХУ ДУ ААЗЫШЬ̀УА АҚЫ̀А НХАМФА АУСХҚ АКУНЫ

Ибзиоу а̀агылазаашьакуеи алшаракуеи ахархуара рызуа, Аҧсынтəылатəи колнхаракуаки совнхаракуаки ирылдыршоит ибзиахузоу аҟа̀царбакуа раиура ашьхааразара ар̧иара̧ы, идуцəамкуан иҟоу ашьхагуаракуа ирымакуоу рҟнытə акыр аҧаратə хашəалахуқуа анхамфа абри аусхк аҟнытə изауа.

Гулрыҧшьтəи араион, Азанта ақытантəи аколнхара Цулукидзе ихьз зхыу ашьхааразара иалт̀ны ианушт 40 нызқь рҟынза маат, иара абри ақытантəи аколнхара Молотов ихьз зхыу иануп 43 нызқь инареиҳаны маат ахашəалахуы.

Ашьхааразара ар̧иара̧ы аҟа̀царба бзиакуа раиура алдыршоит Қырт̀тəылатəи ССР ақыта нхамфа Министрра «Грузплодосемпитомник» иатəу асовнхара питомник, зҟны директорс Н. Г. Гогиа дыҟоу. Иаххəап, 1955 шықусазы, абри асовнхара а̧тəи ашьхагуара атовартə цха ануразы аплан иазышьакургылаз нанагзеит 130 процент рыла, ацəа ануразы ишьакургылаз ад̀цагьы инац̀цаны инагзоуп.

Асовнхара ашьхагуара иамоу ашəыр баҳча̧оуп иахьыҟоу. Аҧынтəи аамта̀азы араҟа иҟоу ашьхакуа, абаҳчааразафцəа ацхыраара ду рырт̀оит ат̀ғəакуеи, аҳакуеи, атамакуеи, абҳəакуеи ухəа егьыр̀гьы ат̀лакуа рырбыбкра̧ы, абри, абар̀ акультуракуа реафра ашьтыхра иацхраауеит. Абаҳчаракуа рышəтра ианалгалакь ашьтахь ашьхагуара иаргоит Кудыр̀та афхаа ашҟа, ацха ааызшьтуа рмассив дукуа ахьыҟоу: ахуажəат̀ла, ахьа, а̀ғəат̀ла.

Араҟатəи абаҳчакуа ашьхакуа иахьдырбыбкыз абзоурала, 1954 шықусазы асовнхара̧ы ашəырқуа реафра ирауз иар̀тəеит гектарк аҟнытə 89 центнер, планла гектарк аҟнытə 45 центнер раураны иахьазгуа̀аз аха̀ыҧан, 1956 шықусазы ираурацы иақугуҧуеит гектарк аҟнытə 100 инареиҳаны центнер ашəыр.

Асовнхара питомник аҟнытəи ашьхааразафцəа Г. П. Глумиои, ашьхагуара рен̀ашьакургылареи, насгьы уи аҧхьагылара змоу

рыриадқуа рыларгыларен гуҭакыс иҟаҭаны, аҭыхутәантәи хышыкуса рыҩнуҭҟа иалагӡаны акыр аусура мҩаҧигеит. Уи иусура иапаиркит иееимыз ашьхымӡақуа иҿыцқуаз рыла рыҧсахрала. Ашьхымӡақуа рыхуҭак аремонт рзыҟаҭан, насгьы ишәын. Абасала ашьхымӡақуа зегьы ибзианы иазыҟаҭан иахганы даҽа ҭыҧкахь рыиагара (ргара).

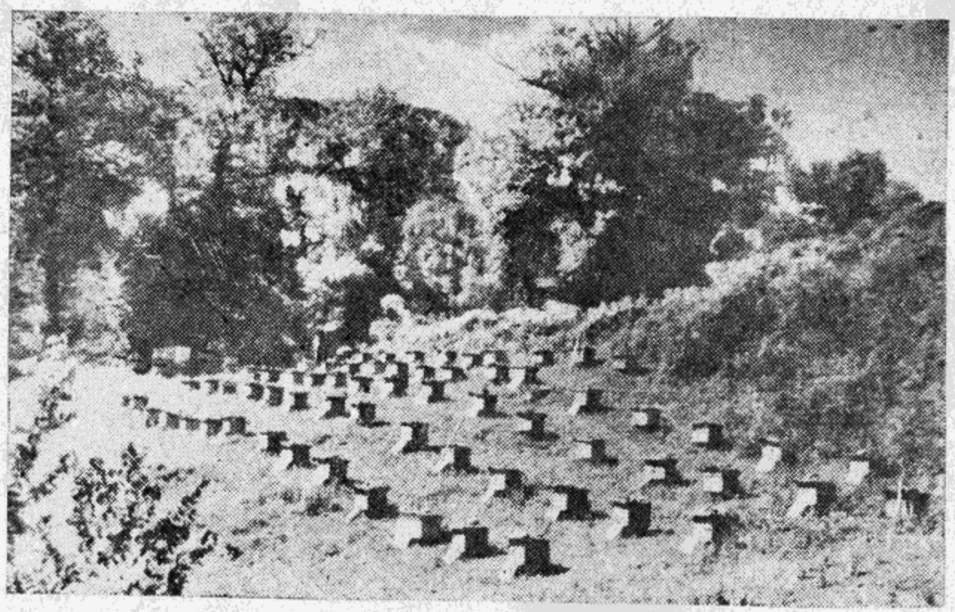

Асовнхара питомник иатәу ашьхагуара Кудырҭатәи аиҩхааҿы.

Аусура даналага раҧхьатәи асезон аанҭәҟьа, 1954 шыкусазы аҧхьагылара змоу ари ашьхааӡаҩ иҧсахт 80 процент инареиҳаны ашьхақуа ранацәа, иара убасгьы 80 процент ашьха саранџьтә рамҭазы ашьха рҭра арҧхара иазкны. Ааҧынразтәи ҽаҩраҭагалантәи

Уи иара убасгьы акыр аусмҩаҧгатәқуа ҟаиҭеит аӡынтәи аамҭазы ашьха рҭра арҧхара иазкны. Ааҧынразтәи ҽаҩраҭагалантәи аамҭақуа рзы ашьха рынхара аиҳатәразы изыхуҭаз аусмҩаҧгатәқуа ҟаҭан, абри ицхыраагӡаны иҟалеит ашьха ҭаацәарақуа иаақурҭәиааны рымчқуа рзырҳареи урҭ раалыҭ ашьҭыхреи рзы.

Абарҭқуа зегьы рыбзоурала, 1955 шыкусазтәи асезон аан ашьхақуа рҭаацәарақуа рзырҳаразы ашьхагуаразы ишьақургылаз аплан ахьынагӡаз адагьы, иара убасгьы адҭақуа инарыцҭаны инагӡан атовартә цхеи ацәеи раиура азгьы. Уажәы асовнхара ашьхагуара иамоу аҿы иҟоуп ашьха ҭаацәарақуа 68, уаҳа назҭахыҭәҟьам аҭагылазаашьа зманы иҟоу.

Асовнхара аҿтәи ашьхааӡаҩцәа ахшыҩзышьтра ду рзыҟарҭоит ашьхагуарақуа рҿы ашыкус ахы инаркны аҭыхуаҟнынӡа иҧуҧуоу ашьха ҭаацәарақуа рымазаара, рааӡалара. Абри урҭ иалдыршоит ашьхақуа рырҿиареи рааӡареи рзы ишьақургылоу аҧҟарракуа ҧуҧуалаҭәҟьа рымҩаҧгарала. Абри гуҭакыс иҟаҭаны есышыкуса ирыҧсах'уеит 40 процент иреиҭамкуа ашьха ранацәа. Абри аусмҩаҧгатә аҧсҭазаараҿы имҩаҧаргоит цқьа иазхуцны, асезон аан иреиҧьу аамҭазы, — хадаратәла ацха аизгара ианалаго аамҭазы, даҽакала иаҳҳәозар ахьеи аҭәаҭлақуеи ашәҭра ианалаго аамҭазы. Анацәа ҿақуа ылырх'уеит реиҳа иҧуҧуоу, аалыҭ рацәаны иаазышьҭуа ашьхақуа рҭаацәарақуа рҿы. Абри агуҭаказы рхы иадырхуоит ибзианы игыло ашьхақуа рҭаацәарақуа. Араҟа, ашьхақуа ранацәа анырыҧсах'уа аамҭазы иажәхьоу рымацара ракумкуа иара убасгьы ирыҧсах'уеит аалыҭ маҷны иаазышьҭкуо ашьхақуа ранацәа, урҭ шаҟа рхыҭуа иахьмырҧшыкуа.

Аиашара аланы иҟоуп, ашьха ҭаацәара амч бзиа рыманы дук еиқушәаны иҟацәам ашьхаҭраҿы реизырҳара алшоны Г. П. Глумнои иахьишьо. Абриазыҳәан абри, зегьраҧхьаӡагьы игылоу усны ишьоит есышыкуса хымҧадаҭәҟьа ашьхагуарақуа рҿы иҧсаххаларц 40-50 процент рҟынӡа асаранџь ҟаҭарҭа рамкақуа.

Ес ҽаҩраҭагалан, ацха маҷны иахьҭоу арамкақуа рҿы иҟоу ацхала ашьха акыррҿаҭо, уи дацхраауеит аӡынразтәи аамҭаан ашьхақуа рҭаацәарақуа рҿы ашьха ҿарақуа хыҧхьаӡарала ирацәаны реизырҳалара. Уи, аӡынразтәи аамҭаан ашьхақуа рҭаацәарақуа рҭыҧқуа еиҳа еиҭеитәуеит насгьы ирҧхоит.

Асовнхараҿы бжьаратәла ҭаацәарак ашьхақуа рзы аӡынразы ирзаанрыжьуеит 16-20 килограмм ацхеи абыҧцәлымсеи. Ашьхааӡаҩцәа жәпаҩык лассы-лассы ирбалоит ааҧынразы ашьхақуа рхылҿиаа аизырҳара аамҭаан ашьхақуа рҭаацәарақуа рҿы абаҧцәлымса рзымхо ишыҟалало, абри иагьаҧырхагоуп ашьха ҭаацәара реизҳара атемп. Абас иҟамларацы, ацха-абыҧцәлымсатә асаранџьтә рамкақуа Г. П. Глумнои еинигалоит ахьа анышәҭуа аамҭазы, насгьы уи иагьаанижьуеит ааҧынра аҟынӡа. Ааҧынратәи аамҭазы, ацха-абаҧцәлымсатә асаранџьтә рамкақуа ашьха ҭаацәарақуа ирзыкургыло, уи, егьырҭ аҧхьагылара змоу ашьхааӡаҩцәа реиҧш, иалиршоит абелоктә млакра рымамкуа ашьхақуа рыҟаҭара.

Ааҧынразтәи аамҭазы ашьхақуа рхылҿиаа реизырҳараан алҭшәа бзиа аанашьҭуеит Г. П. Глумнои инарҭбааны ахархуара ззиуа,Блинов иҟаҭашьала, ашьхақуа рыҭра реиҭакра; абри иаанаго, ашьхақуа рыҭра ирҟурҭхоит афатәтә запасқуа, адиафрагма иаҟуҭханы афатә зқу арамкақуа рыкургылара ауп.

Асовнхараҿы ахшыҩзышьҭра ду рзыҟарҭоит ашьхагуараҿы апрофилактикатә усмҩаҧгатәқуа. Ашьхақуа рҭаацәарақуа аҭыҧ ҿыц ашҟа риагараан, ес ааҧынрацыҧхьаӡа амҩаҧгараан, ашьхақуа ранацәеи ашьха рҭыҧи иааиҧмырҟьаӡакуан рыҧсахра аамышьҭахь, ашьхымӡақуа адезинфекциа рзыҟарҭоит. Ашьхааӡараҿы рхы иадырхуо амыругақуа (инвентар) иааиҧмырҟьаӡакуа ес 7-10 мшыцыҧхьаӡа дезинфекциа рзыҟарҭоит: Абас мацара абри

аусуракуа мфаҧаргоит асезон ахы инаркны атцыхуанынза. Асовнхараҽы адезинфекциакатцагас рхы иадырхуоит аформалин рзфа, зны-зынлагьы мцала акублаара.

Апрофилактикатә усмфаҧгатәкуа алтцшәа бзиакуа аарышьтуеит. Атцыхутәантәи хышыкуса рыфнутцка ашьхагуараҽы уафы имбац ашьхакуеи урт рхылҽиааи изакузаалакгьы чымазарак рыхьныхәа.

Есышыкуса, ашьха таацәаракуа агарантиа рыманы азынра рҧытцгара алыршара гутакыс икатцаны, асовнхара аҽытәи ашьхагуараҽы иаанрыжьуеит запас хасабла ашьхакуа ранацәа 15-20 ркынза. Ааҧынразы, ахархуара зызумкуа иаанхаз азапас иеиуоу ашьхакуа ранацәа рхы иадырхуоит ашьха ранацәа-ацхыраафцәа рахасабала.

Асовнхара аҽытәи ашьхааза фцәа ирылдыршаз азхоуп хәа гуртынчрак картцом, насгьы иазгуартоит акыр аусмфаҧгатәкуа, ашьхагуара аринахысгьы аизырхареи атовартә ацхеи ацәеи раиура ашьтыхреи ралыршара иазккуоу.

Асовнхара «Питомник» акнытәи ашьхааза фцәа Г. П. Глумнои ашьхагуараҽы ашьхымзакуа ангуеито аамтазы.

Абри гутакыс икатцаны иазҧхьагуатоуп, Дадан-Балатт иаҧтцамта 12 рамка змоу ашьхымзакуа ркнытә ашьха таацәаракуа зегьы еикутца-еикутцаны икартцо ашьхымзакуа (ульи-лежаки) рахь риагара. Абарт реиҧш икоу ашьхымзакуа акыр рацәазаны иртазаратәы иахьыкоуи насгьы урт ркны массала ашьха ранацәа-ацхыраафцәа ахархуара рзура ахьалшои рыбзоурала алшаракуа калоит, хадаратәла ацха аизгара аналшо аамтазы, ашьха таацәаракуа еиҳагьы реизырхаразы. Абри, хәарас иатахыузеи, ацха аиура азырхаразы ицхыраагзаганы икалоит. Ашьхагуараҽы уажәнатәгьы ишьакургылоуп раҧхьатәи ашьхымза еикургылакуа 10.

Акырза уафы ирҽеитцаарацы алшоит атәыла акнытәи еицырдыруа ашьхааза фцәа афызцәа А. Маршалкин, И. Милиаев, Ф. Орешкин уҳәа егьыртгьы, ес шьха таацәарацҧхьаза 100-150 килограмм ацха зауқуо. Еихаразакгьы уафы иазгуеитаратәы икоуп, Красноиарсктәи атәылаҽацә, Бирилиусстәи араион акнытәи акыта нхамфатә артель «Промкраина» аҽтәи аколнхафы В. Шалагин иусура аҧышәа, ашьха таацәаракуа 105 ахьимоу ркынтә таацәарацыҧхьаза 157 килограмм ацха аарышьтуа акатцара алзыршаз, иреиҧьзоу ашьха таацәаракуа ркнытә — 300 килограмм ацха аиура алзыршаз.

Атәыла акнытәи аҧхьагылара змоу ашьхааза фцәа ирымоу аусуратә ҧышәа аҽтцаа агареи ашьхаазараҽы инартбааны алартцәареи рзура иаҧсаны ауп ишыкоу. Уснагзатәны икоу абри ауп, Аҧснытәи АССР акыта нхамфа Министрреи амашьынатә-трактортә станциакуеи, иара убасгьы акыта нхамфа акнытәи аспециалистцәеи еиха инартцауланы иртцалароуп насгьы инартбааны иаладыртцәалароуп аҧхьагылара змоу ашьхааза фцәа рҧышәа. Абри, хәарада, ицхыраагзаны икалоит афбатәи ахушыкуса ашыкускуа раан ашьхаазара аалытцкуа реизырхара иазкыу ауснагзатә еихьзарала азбара алыршараҽы.

Аха арака ирызтгылатәуп иара убасгьы ашьхаазара арҽиаракны хара хҽы атыҧ змаы икоу агхакуагьы. Ареспублика инеибаркны иугозар, ашьхааза ееимкуа ауп ишымфаҧасуа, цьарацьара колнхаракуак рҽы ари аус зынзаск игугутажьуп. Аколнхаракуа рҽтәи аревизиатә комиссиакуа ишахутоу аконтроль рзыкартцом ашьхагуаракуа реихабацәа русура. Атыҧ рыманы икоуп афактқуа, аколнхаратә шьхагуаракуа иаарышьтуа аалытцкуа заа имкапанкуа, аконтроль азыкамтцакуа ианыртиуа атәы зхәакуо.

Апартиатәи асоветтәи организациакуа рганахьала, акыта нхамфатә усбартакуеи акыр аколнхаракуа рправлениекуеи рганахьала ашьхааза ара ҽиара азтцаатәы иахьынзахутоу ахшыфзышьтра ахьазыкарымтцо нахкьаны, ашьха таацәаракуа рхыҧхьаза еиха иазтцеит. Уажәы, аколнхаратә бахчаракуеи аутратыхртакуеи гектарцыҧхьаза ирыкушәоит 0,9 ашьха таацәара; абри аамтазы гектарк иатцанак'уа абахчареи аутреи рырбыбкразы иатахыуп иказаарацы ашьха таацәаракуа фба иреитцамкуа.

Игха дуны икоуп, ареспубликаҽы аколнхаракуа 224 икоу рахьтә аколнхаракуа 164 затцәык ахьракуу измоу ашьхагуара. Арака иазгуататәуп, колнхаракуак рҽы икоу ашьхагуара шмачзоу насгьы иееимкуа ишеиҽкаау. Амчхара мачны измоу ашьхагуаракуа рҽы, хәарас иатахыузеи, ацха еиҧш ацәагьы наз-

лоу инартбааны раиура аиҽкаара залшом. Абри ҳалоуп иагьзеилкаатәу, Гагратәи араион аҽытәи аколнхаракуа рҽы 1955 шыкусазы бжьаратәла шьха ҭаацәарак аҟнытә 5,2 килограмм ацха аҳьроуз, Галтәи араион аҟны — 7, 9 килограмм ацха. Очамчыратәи араион аҟнытәи аколнхаракуа рҽы еиҳагьы илаҟуп ацха ираҳа заҟароу.

Гудауҭатәи араион аҟнытәи колнхаракуак рҽы ихуартамкуа ауп ашьхааҙара шдырҽио. Хаз игоу колнхаракуак рҽы ирымоу ашьхагуара иахьхуҷзацәоу иахҟьаны азарал рауеит ашьхааҙара аҟнытә. Абас, иаҳҳәап, Пҳсырзха акыҭантәи аколнхара Шаумиан ихьз зхыу аҽы ирымоу 12 шьхымза заҵәык роуп, абарҭ ашьхакуа рымаҵ ауразы 1955 шыкусазы иакурзын аҵьамшкуа 120. Араҟа аусура ихуартамкуа иахьеиҽкааз иахҟьаны ацха атовартә аалыҵ рмоузеит. Иара абри хыхь иаҳарбаз иафызоу аҭагылазаашьаҵәкьа ауп икоу Лыхны акыҭантәи аколнхара Ленин ихьз зхыу аҽгьы.

Аколнхаратә шьхагуаракуа зегьытцәкьа ркны икам иртаххаша аҟара зда ихуартам амаругакуа. Иахуҭоу ахшыфзышьтра азыкартом арамкатәшьхымзакуа раахуаразы. Алшара дукуа икоу рхы иадырхуом аҭыҧанкуа рҽы арамкатә шьхымзакуа рыкаҵаразы.

Хазы игоу колнхаракуак рҽы, уафы иҵьеишьаратәы ишыкоугьы, ашьхааҙара мфаҧаргоит аитцахара змоу аметодкуа рыла — ашьха раазоит ибашоу ашьхымзакуа рҽы, насгьы еиуеиҧшым ачымазаракуа ркнытә ашьха рацәыхьчара иазкыу аусмфаҧгатәкуа рыгухьаа ркым.

Аҧсынтәылан икоуп иаҭахыу алшаракуа зегьы, иарбанзаалакгьы аколнхараҽы ашьхагуара дукуа рыманы аҟаҵаразы, азеиҧштә нхамфа аусхкаҽы ахырҳагара ду злоу усны ашьхааҙара аҟаҵаразы. Абри азыхәан, Аҧснытәи АССР аҟнытәи апартиатәи асоветтәи организациакуеи, акыҭа нхамфа Аминистрреи, амашьынатә-трактортә станциакуа рнапхгафцәеи ируалуп идырҧуҧуарацы дара икартцо анапхгареи ацхыраареи, азеиҧштә шьхагуаракуа русура аколнхаракуа рҽы ишахуҭоу еиҽкаахаратәы аҟаҵаразы.

Аҭыҧантәи ааглыхреи апромыселтә кооперациеи ирылшоит, иагьалдыршароуп ашьхааҙафцәа иртаххаша ашьхымзакуеи амаругакуеи рыкаҵара аиҽкаара.

Иаҭахыуп шьаҭанкылаҵәкьа аусура еиҧьтәны еитеиҽкаахарц Аҟуатәи аҳәынҵкарратә ашьхааҙаратә питомник аусура. Абри апитомник аусура ирзааигуаҙаны иадхәалазароуп аколнхаратәи асовнхаратәи аарыхра. Апитомник аиашазытцәкьа икаларoуп иҽырҧшыганы аколнхаратәи асовнхаратәи ашьхагуаракуа рзы, аҧхьагылара змоу аҧышәа алартцәара мфаҧызго акуны.

Ҳара хтәыла аҽтәи жәлар рынхамфа арҽиара афбатәи ахушыкусатәи аплан азы Асоветтә Еидгыла Акоммунисттә партиа XX-тәи аизара ду иаднакылаз акутцаракуа дцаны икудыргылоит акыта нхамфа аусхккуа зегьы, иара убраҟа ашьхааҙара иазлоугьы зегьрыла ирҽиахаларц. Аколнхаратә қыта аҽтәи ахандеифцәеи, асовнхаракуеи МТС-куеи русзуфцәеи иалдыршароуп ашьхааҙара аиҽкаараҽы икоу агха ҕуҕуакуа раҧыхра, иахуҭоу аусмфаҧгатәкуа рыдыркыларoуп ацхеи ацәеи раиура иаакурцәиааны азырҳара алыршахарц, ҳара хреспубликаҽы ашьхааҙара аиашазытцәкьа ахашәалаху ду аазышьҭуа акыта нхамфа аусхк акуны аҟаҵаразы.

Аредакциа аколлегиа:

Г. Берулава, П. Гигинеишвили, А. Гвинџьилиа, Т. Ҕурџьуа (аредактор), А. Гогиберизе, Г. Қарчаа, А. Колаковски, Иа. Ломиа, П. Митрофанов, П. Семеновски, А. Сангулиа, Л. Аҳашба (аредактор ихатыҧуаҿ).

Атехредактор М. Хахмигери.

ЕИ 00472. Акьыҧхьразы анапы аҵаҩуп 27.III.58 ш. 1,25 кьыҧхь бҕьыцк ыҟоуп. Азаказ № 1230. Атираж 1000.

Кыртәылатәи ахадаратә ҭыжьырта Аҟуатәи атипографиа, Ленин иул. № 6

ХУДА-ПЪСАДА